

MONOGRAFİ YÖNTEMİNİN ANA NİTELİKLERİ (Halkbilimde Monografik Çalışmalar)

Dr. Gürbüz ERGİNER
DTCF Halkbilim Anabilim Dalı

I. SÖZCÜK OLARAK MONOGRAFİ

Monografi sözcüğü Yunanca kökenli olup isimdir. Mono- (tek) ve graphy- (yazı, çizim, betim) sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Monografinin sözlük karşılıkları aşağıdaki anlamları karşılamaktadır.

"Pek özel bir konuyu inceleyerek yazılan yazı".¹

"Tek meseleden bahseden yazı."²

"Bilimsel anlamda tarih, yazın düzeyinde herhangi bir konu, bir kişi ile ilgili yazı. Karakter çalışması."³

"Monografi i. (fr. monographic). Tarih, bilim vb. alanlarında özel bir mesele üstüne yapılan inceleme. / bir kişi, bir hayat vb. üstüne yapılan inceleme."⁴

Sözlük karşılığından giderek genel anlamda monografiyi şöyle tanımlayabiliriz: Bir olgu, yer, kişi ya da konuyu ele alıp, onu derinlemesine betimleyen, ayrıntılara inen ve yorumlayan yazı türü, araştırma biçimidir.

II. MONOGRAFİNİN YÖNTEM OLARAK ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ

Bu başlık altında monografi yöntemini ilişkili bulunduğu aklın ilkeleri, mantık kuralları ve toplumbilim çerçevesinde ele alacağız. Bu yöntem, temsil gücü yüksek tek olaylardan tümele, tümelin ka-

1 Türkçe Sözlük. Ankara 1966 TDK.

2 Yeni Redhouse Lügati. İngilizce-Türkçe.

3 Dizionario Garzanti Della Lingua Italiana. Milano 1965, ed. Garzanti.

4 Meydan Larousse Büyük Lügati ve Ansiklopedi. C.: 8.

nunlarına ulaşmaya çalışır. Monografi yöntemi işlev durumunda -ku-ramsal olarak düşünce ilmi olan mantık kapsamı içinde varlanan-akıl ilkelerinden tümevarım "inductio" yolunu kullanır.⁵

Bütün ile onu oluşturan parçalar (tümel-tikel) arası ilişkilerin araştırılıp doğru bir biçimde ortaya konma çabasını ilk kez, mantık biliminin kurucusu, Yunan düşünürü Aristoteles (İ.Ö. 384-322)'de görürüz.⁶ Aristoteles "Organon" adlı yapıtında zihnimizin gerçekleri ararken kullandığı yöntemin tündengelim, bu yöntemin yetkin biçiminin ise karşılaştırma ile birlikte kullanılması olduğu görüşünü savunur. Yöntem konumuzla ilgili olarak temele koyduğumuz Aristoteles'in gerçeklere ulaşma, akıl yürütme, zihnin çalışma ilkelerine değgin bu görüşüne ilk tepkiler İngiliz düşünürü Francis Bacon'dan gelmiştir. Bacon "Novum Organum" adlı yapıtında Aristoteles'in tündengelim yöntemine karşın tümevarım yöntemini savunur. Bacon'a göre; doğaya egemen olmak için onu çok iyi tanımak gereklidir. Bu tanımda kullanılacak yetkin yöntem ise tümevarımdır. Bacon bu yöntemin kullanımı ile ilgili bilgi verir. O'na göre, genel yargılara ulaşmak için, gözlemlerle başlayarak tek olayları incelemek gerekir. Yine bu yöntemin uygulanışında erken genellemelerden kaçınılmalıdır.⁷

Monografi yöntemiyle ilişkili, mantık bilimi çerçeveli bu kısa açıklamadan sonra monografinin sosyal bilimlerde yöntem olarak kullanılmasını görelim. Monografinin sosyal bilimlerde yöntem olarak kullanımında özellikle tarih ve edebiyatta kullanıldığını konumuz dışında bıraktık.

III. LE PLAY VE SCIENS SOCIALE OKULU

Fransız asıllı maden mühendisi Le Play monografi yönteminin yaratıcısı olarak tanınır. Le Play (Pierr Guillaume) Frédéric 11 / 4 / 1806'da Fransa'nın Monfleur şehri yakınlarındaki Le Rivière köyünde doğmuş, 13 / 4 / 1882'de Paris'de ölmüştür. Le Play maden mühendisliği öğrenimi görmüştür. 1830-48 ihtilalleri nedeniyle Fransa'nın durumu, yine bu tarihlerde Avrupa'nın değişik bölgelerine yaptığı geziler O'nu sosyal bilimler alanına çekmiştir. Le Play kendisinin oluşturu-

5 Cavit Orhan Tütengil: Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Metod. İstanbul 1969, İstanbul Matbaası S.: 34.

6 Orhan Hançerlioğlu: Felsefe Sözlüğü. İstanbul 1967 Tündengelim Maddesi.

7 Tütengil, loc.cit. s. 25.

rup geliştirdiği monografi yöntemini kullanarak hazırladığı Avrupa İşçileri "Les Ouvriers Européens" adlı yapıtını 1855'de yayınlamıştır. Bu çalışmada 36 işçi ailesinin toplumbilimsel ekonomiye ilişkin monografileri yer almaktadır. Le Play bu araştırmalarına ilişkin çalışmaları sırasında her aileyi değişik zamanlarda yoklayarak, değişimleri izlemiştir.⁸

Le Play monografik çalışmalarında tümelî temele koymuştur. Toplum tümelinin tekeli olarak aileyi ele almış ve toplum tümeline buradan ulaşmak istemiş, toplum sınıflamaları yapmıştır. Le Play, incelemelerinde tümevarımı kullanırken kendinden önceki çeşitli kuramlarınki gibi bütünü parça ile anlatıp açıklamamıştır. Le Play'in kuramı, toplumu çeşitli öğelerin etkileşimlerinin dinamik bir dengesi olarak kabul eden ve bu etkileşimde her bir öğeye gerekli payını veren bir kuramdır. Yani: Le Play'in kuramı bütüncüdür.⁹

Bu bütüncü kuram ve monografi yöntemiyle ilgili olarak Kösemihal'in şu görüşü konuya açıklık getirmektedir:

"İşte bir toplumun bütününe göz önünde tutarak o toplum içinde geçen türlü olayları en iyi bir biçimde araştırmak ancak monografi yöntemiyle olanaklı olduğu için Le Play okulu bu yöntemi temel olarak almıştır.¹⁰

Le Play 1881'de "La Reforme Sociale" dergisini kurar. Bu dergi çevresindeki sosyal bilimciler, sosyal monografi yöntemini geliştirmiş, genişletmişlerdir. Böylece monografi yöntemi bütün sosyal olay ve kurumlarıyla kültüre yöneltmiştir.

1882-1904 yılları arasında özellikle Henri de Tourville tarafından hazırlanan "nomenclature" soru çizelgesi, aile ve cemiyetin kuruluşunu, yapısını, yaşamını etkileyen; doğal çevre, çalışma ve uğraş biçimi, emek, ailenin kökeni, tarihi gelişimi, dünya görüşü, ücret so-

⁸ Le Play ve okulu ile ilgili geniş bilgi için Bkz.:

Hans Freyer: İktisadi Nazariyeler Tarihi, 2. bsm. Çev.: Tahir Çağatay, Ankara 1968 Ayyıldız Matbaası.

Carle Zimmerman: Le Play ve Sosyal Bilimler Metodolojisi, Çev.: Oğuz Arı, İstanbul 1964 Fakülte Matbaası.

Tünel, Sosyal İlimlerde Araştırma ve Metod.

N. Şazi Kösemihal: Sosyoloji Tarihi, İstanbul 1978 Remzi Kitabevi.

Paul Descamps: Deneysel Sosyoloji, Çev.: N.Ş. Kösemihal İstanbul 1965 Yükselen Matbaası.

⁹ Kösemihal, s. 29-30 ve 316.

¹⁰ Kösemihal, loc.cit. s. 30.

runu, taşınır ve taşınmaz mallar, mülkiyet, yaşama biçimi, hayatın çeşitli safhaları ve bunlarla ilgili olayları içermektedir. Le Play'e göre: sosyal olaylar alanında zümreleşmelerin en yaygını, çekirdeğimsi özelliği ile ailedir.

Bu görüşle çalışmalarını sürdüren Le Play, yöntemini işçi aileleri üzerinde uygulamıştır. Kurulusta, kuramsal temeli zayıf olan *Sciens Sociale Okulu*'nun yöntem konusundaki görüşleri, felsefi yönü güçlü üyelerince sağlamlaştırılıp, genişletilmiştir.

Sciens Sociale Okulu üyelerinden Henri Tourville'in nomenclature adı verilen, sosyal olguların 25 ana sınıfta toplandığı soru cetvelini okuyuculara yararlı olacağı inancıyla buraya almayı uygun görüyoruz.¹¹

- 1- "Yer (Lieu).
- 2- İş (elişi).
- 3- Mülk (taşınmaz mal).
- 4- Taşınır mallar.
- 5- Gündelik
- 6- Biriktirme
- 7- Aile, veya evlenme âdetlerini, çocukların eğitimini ve bu en yalın toplumun baba, anne, çocuklar, ihtiyarlar v.b. gibi üyelerinin ödevlerini içine alan olguların bütünü.
- 8- Hayat tarzı (maddi).
- 9- Hayatın evreleri (phases).
- 10- Maddi hayatın yönetimi (patronage).
- 11- Ticaret.
- 12- Fikri kültür.
- 13- Din.
- 14- Komşuluk.
- 15- Korporasyon (kamu yararına).
- 16- Köy komünü.
- 17- Komünler birliği.
- 18- Site.
- 19- Bölge (eyaletin parçası).

¹¹ Bu cetvelde yer alan sosyal olguların açıklamaları ile Le Play, E. Cheysson u. soruşturma cetvel örnekleri için bk. Descamps, Paul: *Deneyel Sosyoloji*, 70-78. S.

- 20- Eyalet.
- 21- Devlet.
- 22- Irkın yayılması.
- 23- Yabancı ülkeler.
- 24- Irkın tarihi.
- 25- Irkın (yani sosyal tipin) yeri."¹²

Okul üyelerinden Paul Descamps, kanunlara erişmek için, olayların birbirleri üzerindeki karşılıklı etkileşim incelemelerinin bir bölgede değil, değişik bölgelerde yapılacak araştırmalarla bütüncü sınıflara, buradan çok sayıdaki sosyal tipler arası ortak nedenlere erişilebileceğini ileri sürer.

Le Play'ın "kabli mevhum güdenlere, tecrübeye, müşahadeye gözetmeden önce fikirlere katılanlara karşı vakıalarını gösterdim."¹³

"madenler ilminde olduğu gibi cemiyetler ilminde de ancak kanaatimin vakıaların müşahadesine dayanması takdirinde gerçeğin ele geçeceği noktasında karar kıldım."¹⁴

Gibi düşüncelerinin Aristo mantığına ilk tepkileri ortaya koyan Francis Bacon'ın yönetsel görüşlerinden biri olan: Genel yargılara erişmenin tek yolu, tek olayların gözlemlenerek incelenmesi, giderek tümevarım ile gerçekleşebilir kuramından kaynaklanır görünmektedir.

Monografi yöntemi ve ona bağlı olarak alan araştırması türü İngiltere, Almanya, Balkanlar, Türkiye, Japonya gibi yakın ve uzak ülkelerde geniş uygulama alanı bulmuştur. Le Play okulunun yöntem ve alan araştırması ile ilgili görüşleri özellikle Amerika'da etkinliğini göstermiştir. Bu okulun görüşlerinden kaynaklanan Amerikan deneysel toplumbilimi özellikle köy toplumbilimi (Rural Socioloji) uygulama yönüyle, Le Play okulunu geride bırakır gelişmeler elde etmiş, kısa zamanda dünya çapında beğeni kazanmıştır.

IV- MONOGRAFI YÖNTEMİNİN ANA NİTELİKLERİ

Bu başlık altında monografi yönteminin yapısal, kuramsal ve işlevsel niteliklerini betimleyen kimi yapıtlardan kesitler vereceğiz.

¹² Descamps, Paul: Deneysel Sosyoloji. 70-71. S.

¹³ Freyer, Hans: İçtimai Nazariyeler Tarihi. s. 253.

¹⁴ Freyer, Hans: İçtimai Nazariyeler Tarihi. s. 253.

"Adının da ortaya koyduğu gibi "monografi" metodu bir örneğin tasvirî bir şekilde araştırılmasıdır. Bunun için ele alınan örneğin temsil kabiliyeti olması, başka bir deyişle "tip"lerin araştırılması gereklidir."¹⁵

"Monografi metodu, sadece "tek" olayları incelememekte "répercussion" adı verilen, olayların birbirleri üzerindeki karşılıklı etkilerini de aramaktadır."¹⁶

"... "monografi" yöntemi günümüzde yaygınlık kazanarak bir konuyu derinlemesine ele alan (dar boyutlu, sınırlı) araştırmalarda kullanılan bir yöntem özelliği kazanmıştır. Bir yandan önceden düzenlenmiş soru listelerine dayanan "monografi yöntemi", anketlerin yanısıra "yazılı kaynaklar"a dayanırken "Tarihi metodu" ve gerektiğinde "Mukayese metodu"nu kullanmaktadır. Böylece, monografi yönteminin dar şemaları aşarak ve konunun gerektirdiği başka yöntemlerden de yararlanarak "monografi" adı verilen çalışmalara yöneldiği görülür. Monografilerin ortak yanı belli bir konuyu ayrıntıları ile ele alıp incelemektir. Monografi tasvirî bir çalışma olabileceği gibi bazı varsayımların doğrulanması için girişilen bir araştırma da olabilir."¹⁷

"Başka bir deyişle monografi bir örneği inceler, onun için bu seçilen örneğin neyi temsil ettiğini bilmek gerekir."¹⁸

"İşte monografi yöntemi, olguların durumunu iyice belirlemek için salık verilir. Bu yöntem incelenecek tür (espece) den bir örnek seçerek, bu örneği derinliğine incelemekten ibarettir. Soyut (abstrait) bir ortalama bulmak için dikkati bir sürü örneklere dağıtmak ise, bu yöntemle aykırı bir araştırmadır."¹⁹

"... monografi özelliklerde genellik araştıran bir yöntemdir. Onun için yalnız olayların incelenmesinde monografiden vazgeçilebilir. Ama örgenlikler (organizma) kendi

15 Tütengil, Sosyal İlimlerde Araştırma ve Metod, s. 35.

16 Tütengil, s. 36.

17 Tütengil, s. 54.

18 Descamps, Deneysel Sosyoloji, s. 63.

19 Descamps, s. 68.

lerine özgü birer özellik kazanarak karmaşıklaştıkça monografiye olan ihtiyaç da o oranda artar."²⁰

"Üç bölümde topladığımız âdetler, inanmalar, geleneksel işlemler ve uygulamalar serimlenirken monografik araştırmaların gereğine uyularak ayrıntılara kadar inilmiş, "tasvir"e önem verilmiş ve yorumları yapılmıştır."²¹

"— İstat. Monografi, istatistik'in zıddıdır. Olayları bir bütün halinde toplu olarak ele almayarak ayrı ayrı olgular üstünde durduğu için, şekil bakımından tasviridir; nice-lik üstünde durmaz, niteliğe bakar. Metodu esaslı bir eşantıyonun seçilmesine, bu eşantıyonun derinlemesine incelenmesine ve eşantıyondan hareket ederek bütüne varılmasına dayanır. Le Play'ın içki aileleri üstüne yaptığı çalışmalarla kesin şeklini alan monografi soruşturması usulünün üstünlüğü, bir takım soyut değerler olan ortalamalar ve toplanlar yerine gerçek hayattan bir dilim üstünde durmasıdır; buna karşılık, kullanılması da o derece zordur."²²

V- ÜLKEMİZDE İLK LE PLAY VE SCIENCES SOCIALE OKULU YANDAŞLARI - İLK MONOGRAFİK ÇALIŞMA

XIX. yüzyıl Avrupa ülkelerinde, özellikle Fransa, Almanya ve İngiltere üçlüsünde oluşan toplumsal bozukluklar, toplumbiliminin belirgin bir biçimde ortaya çıkışını hazırlamıştır.

Toplumbilimin bağımsız bir bilim olması A. Comte (1789-1857) sistemine bağlıdır. A. Comte, toplumsal dinamizmin ana unsuru olarak üç hal kanununu ortaya koymuş, bilimlere sıralama nazariyesini hazırlamış, bütün toplumsal bilimlerin başına getirmek istediği toplumbilim için geliştirdiği tarihi yöntemi bilim alanına sunmuştur. Yukarıda sözünü ettiğimiz ülkeler üçlüsünde yeni belirginleşen toplumbilime hizmet eden pek çok bilim adamı toplumsal olgulardan çıkışla toplumbilimin kanunlarına ulaşmaya ve toplumsal bozuklukların nedenlerini arayarak bunlara çareler bulmaya çalışmışlardır.

20 Descamps, *Deneyel Sosyoloji*, s. 53.

21 Örnek, Sedat Veyis: *Anadolu Folklorunda Önem*, Ankara 1971, A.Ü. Basımevi, s. 13, A.Ü.D.T.C.F. Yayınları 218.

22 Meydan Larousse, *Büyük Lugat ve Ansiklopedi C.8.*

Avrupa'da doğup gelişen toplumbilim ve onun çeşitli akımları çok kısa aradan sonra ülkemizde de yandaş bulmuştur. A. Comte kuramlarının izlerini Ahmet Rıza Bey ve Ziya Gökalp; E. Durkheim'in yönetsel etkinliklerinin izlerini yine Ziya Gökalp; Le Play okulu etkinliklerinin izlerini de Prens Sabahattin ve Öğrencisi Mehmet Ali Şevki'de görüyoruz.²³

Ülkemizde Le Play okulunun sözcülüğünü Prens Sabahattin (1877-1948) yapmıştır. Ancak, Prens Sabahattin yerinde araştırmaya dayanan Le Play okulunun monografi yönteminin yalnız kuramsal sonuçları üzerinde durmuştur.²⁴ Prens Sabahattin'i izleyen öğrencisi Mehmet Ali Şevki (1882-1963) *Sciens Sociale*'in görüşlerinden çıkışla Fransız toplumbilimcilerinden Maurice Bures ile Philip Robert'in soruşturma cetvelini ülkemiz koşullarına göre düzenleyerek 1931 yılında "Memleketi Tanıma Yolu" ana başlıklı "Monografik Tetkiklere Doğru" alt başlıklı köy araştırma cetvelini yayınlamıştır.²⁵

Mehmet Ali Şevki 1937 yılında "Siyasi İlimler" dergisinde ilk toplumbilimsel köy monografisini "Kurna Köylü" yayınlamıştır.²⁶

VI- YÖNTEM OLARAK MONOGRAFİNİN ÖZETLENMESİ

Toplumbilimlerinin uğraş alanlarında hiçbir sorun ya da olgu, içinde bulunduğu bilim çerçevesindeki başka sorunlar ya da olgulardan soyutlanamaz. Bir bilim dalı içinde kabul edilen bir sorun ya da olgunun aynı bilim çerçevesindeki sorunlarla ilişkisi olup; kendi kendine, ayrı ayrı öteki sorunlara ve o bilim çerçevesindeki sorunların tek tek biraraya gelmesinden farklı bir görünüme sahip olan tümele yönelik işlevleri vardır. Bütün bunların ötesinde toplumbilimleri birbirleri için girmiş, karmaşık bir biçim de gösterirler. Bu durumda toplumsal nitelikli bir sorun ya da olgu, ayrı bilim çerçevesindeki so-

23 Freyer, *İçtimai Nazariyeler Tarihi*, s. 261-272.

24 Prens Sabahattin ve M. Ali Şevki ile ilgili bilgi için bk.

a- Freyer, *İçtimai Nazariyeler Tarihi*.

b- Descamps, *Deneyisel Sosyoloji* (Önsöz).

c- Küsemihal, *Sosyoloji Tarihi* (s. 317 dipnot).

25 Mehmet Ali Şevki'nin ülkemir koşullarına göre düzenlediği bu araştırma cetvelinin bir örneği için bk. Tütengil, *Sosyal İlimlerde Araştırma ve Metod* (Ekler) nin bir örneği için bk. Tütengil, *Sosyal İlimlerde Araştırma ve Metod* (Ekler)

26 Türkiye'de Köy Sorunu ve Bir Köy Araştırmasının İlkeleri. Hazl.: N. Bayraktar - M. Sencer - O. Sencer - A. Yücel - Y. Sey. İstanbul 1971 Menteş Matbaası.

"İTÜ Mimarlık Fakültesi Yapı Araştırma Kurumu Seri: C Sayı: 8".

run ya da olgularla da ilişkidir. İşte bu nedenle gerçeği aramada, kanunlara ulaşmada zihnimizin ilkelerini kullanırız. Yukarıda sözünü ettiğimiz tündengelim ve tümevarım bu ilkelerden ikisidir. Bu gün toplumsal bilimler araştırmalarında kullanılan yöntemlerin kökeninde her iki ilkeyi de görebiliriz.

Monografi yöntemi bu iki ilkedен tümevarımı kullanan bir yöntemdir. Monografinin sözlük karşılığından da anlaşıldığı gibi bu yöntem: Bir sorun ya da olguyu dar boyutlu ancak, derinlemesine ele almada kullanılır. Bu nedenle bilimsel çalışmalarda incelenecek örneğin ya da örneklerin temelde tümel, tümel içinde bulunan çok sayıda tikeli temsil edebilmesi gereklidir. Bunun için ele alınacak konunun seçimi büyük bir dikkat ve incelik ister. Monografi yöntemi, tek sorun ve tek olgu incelemelerinden başka, bunların birbirleri üzerindeki karşılıklı etkileşimlerini incelemeye de kullanılmaktadır.

Monografi yönteminin uygulanışında tarihsel yöntem, karşılaştırma yöntemi, istatistik yöntemi gibi yöntemler de kullanılabilir. Monografi yönteminin teknikleri ise: Başta bir araştırma türü olan alan araştırması, yazılı kaynakların taranması, görüşme, gözlem, soru kâğıdı ve istatistiksel tekniklerdir.

VII- HALKBİLİMDE MONOGRAFİK ÇALIŞMALAR

Yukarıda ana çizgilerini vermeye çalıştığımız monografi, pozitif bilimlerin tamamında kullanılan bir yöntem, bir araştırma biçimidir. Monografinin en önemli özelliği araştırma konusunun seçiminde düğümlenmektedir. Çünkü bu yöntemin ana prensibinde, ele alınacak konunun tümelde yer alan çok sayıda tikeli temsil edebilmesi sorunu vardır. Bu araştırma biçimi halkbilimde toplumbilime bakarak bir başka nitelik kazanmaktadır. Halkbilimsel konuların büyük bir bölüğünde, tümelde yer aldığı kabul edilebilecek çok sayıda tikel bir örnek olmayıp, değişik bakımlardan ayrılıklar göstermektedir. Konuya herbir ayrılık açısından yaklaşıldığında ise, sayısız araştırmaya gerek duyulur. Böyle olunca da, halkbilimsel monografik çalışmalar içerikleri bakımından, tek başlarına geneli, tür (espèce)lerini açıklamaya yetmeyebilirler. İşte bu nedenle halkbilimsel monografilerin kendilerine özgü bir yapıları vardır. Halkbilimsel monografiler, daha çok tek bir konunun ele alınıp betimlendiği, benzerleriyle ilişkilerin kurulup, karşılaştırmaların yapıldığı çalışmalar ya da araştırmalar olarak tanımlanabilirler.

Genelde, halkbilimsel çalışmalarda monografik nitelikli bir araştırmayı sınırlandırmak dört biçimde olanaklı görünmektedir.

1. Durum Saptama: Araştırılacak konunun dikey ve yatay boyutlarını plânlamaya göre, elden geldiği kadar daraltarak, tasarlanan zaman ve mekân içindeki durumun ortaya konmasını amaçlayan araştırma biçimidir. Halkbilimle ilişkili olarak bu araştırma biçimine uygun, ilk akla gelen örnek: Prof. Dr. Nermin Erdentuğ: Hal Köyünün Etnolojik Tetkiki. Ankara 1956 TTK Basımevi 106 s. Prof. Dr. Nermin Erdentuğ: Sün Köyünün Etnolojik Tetkiki. Ankara 1959 Ayyıldız Matbaası 56 S. adlı çalışmalarıdır. Gerçi Erdentuğ "Hal Köyünün Etnolojik Tetkiki" adlı çalışmasının önsözünde, araştırmanın monografik bir biçim göstermesine karşın, özde böyle olmadığını belirtmektedir. Ayrıca, söz konusu iki çalışmanın yapılaş biçimiyle ilgili olarak bir kaynak kitapta şu yargıyı buluyoruz.

"Bir toplumun içine girerek, onun hayatına katılarak bilgi toplama tekniğiyle bu bilgilerin yayınlanmasına etnografya adı verilir."²⁷

Bize göre bu iki çalışmanın yapılaş biçimi, monografik araştırmanın durum saptama türüdür.

2. Dikey Boyutlu Monografiler: Halkbilimsel monografik bir çalışmayı sınırlandırmamanın ikinci biçimi dikey boyuta ağırlık vermektir. Sınırlandırmada, araştırma konusunun coğrafi genişliği yani yayılımı, elden geldiği ölçüde daraltılarak tarihsel derinlik ön plânda tutulur. Bu araştırma biçimine örnek oluşturacak ilk akla gelen çalışma Prof. Dr. Osman Turan: 12 Hayvanlı Türk Takvimi. İstanbul 1941 Cumhuriyet Basımevi 139 S. dir. Prof. Dr. İbrahim Yasa: Sündel Köyünün Toplumsal ve Ekonomik Yapısı. Ankara 1960, Balkanoğlu Matbaası 144 S. adlı çalışmalar monografinin bu biçimi içinde ele alınabilir. Söz konusu araştırma biçimi salt yazılı kaynaklara dayandırılabilceği gibi, duruma göre alan araştırması ile de desteklenebilir.

3. Monografik nitelikli araştırmaların üçüncü biçimi yatay boyut ya da coğrafi genişliğin ön plânda tutulduğu türdür. Böyle bir araştırmada konunun, zamanın herhangi bir kesitindeki mekânsal yayılımı ön plânda tutulur. Bu araştırma biçimine verebileceğimiz birkaç örnek: Barlas Uğuroğlu: Anadolu Dügünlerinde Büyüsel inanmalar. Karabük 1974, Özer matbaası. Hamit Zübeyir Koşay: Türkiye Tür Dû-

²⁷ Prof. Dr. Bozkurt Güvenç: İnsan ve Kültür. Antropolojiye Giriş. Ankara 1972 Ayyıldız Matbaası A.Ş. 68-69 s.

günleri Üzerine Mukayeseli Malzeme. Ankara 1944, Maarif Matbaası, 384 S. Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek: Geleneksel Kültürümüzde Çocuk. Ankara 1979 Saim Toraman Matbaası, 413 S.

4. Monografik araştırma biçimlerinin dördüncüsü, yukarıda saydığımız üç biçimin birarada kullanıldığı türdür. Bu türde, durum saptama, konunun dikey ve yatay boyutlarına hemen hemen eşit denilebilecek bir ağırlık verilir. Bu türe örnek oluşturabilecek ilk akla gelen araştırmalar içinde Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı: Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü. Erzurum 1961, T.T.K. Basımevi 176 S., Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek: Anadolu Folklorunda Ölüm. Ankara 1971 A. Ü. Basımevi 149 S., Doç. Dr. Ayşe Kudat, Kirvelik. Ankara 1974 Ayyıldız Matbaası A.Ş. 212 S. sayabiliriz.

